

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет політичних наук
Кафедра соціології

**ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МІСТА ЯК ЗАПОРУКА СТАЛОГО
МІСЬКОГО РОЗВИТКУ**

АВТОРЕФЕРАТ

дипломної роботи

на здобуття освітнього ступеню «магістр»

Виконала:

студентка VI курсу групи 663М

Галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові
науки»

Спеціальність: 054 «Соціологія»

Зігура Дар'я Юріївна

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, доцент

Фесенко Артур Михайлович

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Дослідження проблем сталого розвитку населених пунктів, особливо міст, є нині одним із стрижневих напрямів наукового розвитку самої концепції сталого розвитку. Сучасні реалії провідних європейських країн та регіонів показують пріоритетність зміцнення й ефективного використання їхнього інноваційного потенціалу.

Під інноваційним потенціалом міст розуміють їх спроможність здійснювати інноваційну діяльність у різних секторах науки та економіки, що функціонують на відповідній території. Завдяки інноваційному потенціалу міст відбувається соціокультурне, соціально-економічне та науково-технічне зростання. На результативність реалізації інноваційного потенціалу передусім впливає комплекс умов, які створюють та забезпечують сприятливе середовище для проведення інноваційної діяльності на певній території, до яких, як правило, відносяться: загальнодержавні програми регіонального розвитку та державне фінансування, співпраця з іноземними партнерами, інвесторами, місцевий потенціал освіти та науки, участь громадськості та бізнесу у спільних з місцевою владою проектах (міжсекторне соціальне партнерство), політика та програми децентралізації, сприятлива економічна кон'юнктура та політична стабільність, розвиток інфраструктури, професіоналізм та злагоджена діяльність місцевої влади і т.д. З точки зору якісного рівня та кількісного виміру інноваційний потенціал регіонів складається з таких параметрів, як наукові кадри, інноваційні підприємства, джерела фінансування інноваційної діяльності, об'єкти інтелектуальної власності, результати інноваційної активності.

В Україні визначальною характеристикою розвитку інноваційного потенціалу нині є наукові кадри, як уособлення людського капіталу. Так, за даними статистики, загальна кількість працівників організацій, котрі виконували наукові та науково-технічні роботи, на кінець 2017 р. становила

109,6 тис. осіб, у т. ч. дослідників – 58,7 тис., техніків – 10,7 тис.; у регіональному розподілі 46% таких працівників знаходяться у Києві, 16,9 % – у Харківській, 9 % – у Дніпропетровській, 4,3% – у Львівській, 4 % – у Запорізькій області. Інноваційну діяльність в Україні у 2017 р. здійснювало 1 609 підприємств (16,1 %) загальної їх кількості; у регіональному розрізі найбільша кількість підприємств зосереджена у Києві (168), Харківській (191), Львівській (129), Дніпропетровській (109) та Запорізькій (108) областях.

Таким чином, дана проблематика являється актуальною, оскільки динамічний та гармонійний розвиток міста, його людського капіталу зокрема, можливий завдяки плідній взаємодії в межах міста таких складових, як: автори інноваційних пропозицій, проект – менеджери, стратегічні партнери, місцеві органи влади та інвестори. За умов такої співпраці сучасне місто (звичайно, за інших рівних умов) може досягти економічного, технологічного та соціокультурного зростання, а також стати конкурентоспроможним відносно інших.

Об’єктом дослідження є розвиток міста.

Предметом є інноваційний потенціал міста в контексті його сталого розвитку.

Мета дослідження: сформувані уявлення про інноваційний потенціал міста та його основні складові в контексті сталого міського розвитку.

Відповідно до мети, поставлено такі **завдання:**

- Сформувані концептуальні уявлення про сталий розвиток міста, його стратегічні напрями та механізми реалізації;
- Визначити інноваційний потенціал та соціокультурну складову як фактори сталого розвитку міста;

- Розглянути сталий розвиток міста під кутом зору здійснення соціального партнерства місцевої влади, бізнесу та громади, а також визначити місце креативного класу у цих процесах;
- Проаналізувати зарубіжний досвід управління інноваційним потенціалом міста та можливості його використання в Україні;
- Дослідити бачення городянами потенціалу та перспектив розвитку м. Миколаєва;
- З'ясувати погляди експертів на потенціал та перспективи розвитку м. Миколаєва.

Методи дослідження. З метою дослідження інноваційного потенціалу міста як чинника сталого міського розвитку, в роботі використано загальнонаукові методи теоретичного аналізу, синтезу і систематизації теоретичних та емпіричних даних.

Наукова новизна отриманих результатів. На основі аналізу джерельної бази та власного дослідження, авторкою сформовано цілісну концепцію основних факторів сталого розвитку міста та складових його інноваційного потенціалу.

Практичне значення дипломної роботи полягає у тому, що її матеріали, теоретичні положення та висновки здійснюють внесок у такі галузі соціологічного знання, як соціологія міста, соціологія управління та менеджменту, а також можуть використовуватися для написання курсів лекцій, підручників та навчальних посібників із відповідних галузевих соціологій.

Результати авторського емпіричного дослідження можуть слугувати базисом для розробки та реалізації інноваційної політики на рівні м. Миколаєва.

Апробація результатів. Основні результати дослідження доповідалися на студентській Всеукраїнській науково-методичній конференції «Могилянські читання – 2016».

Публікації:

–Коробова Д. Ю. Патріотичні настрої української молоді // Студентські наукові студії : Молодіжний науковий журнал. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. – Випуск 11 (55). – С. 51–54 .

–Коробова Д. Ю. Особливості електоральної поведінки та проблема електоральної пасивності молоді в Україні // Студентські наукові студії : Молодіжний науковий журнал. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. – Випуск 22 (66). – С. 39–42 .

Структура дипломної роботи обумовлена метою та завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів основної частини (8 підрозділів), висновків, списку використаних джерел та літератури (64 найменування), додатків (2). Загальний обсяг роботи становить 117 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДОСЛІДЖЕННЯ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об’єкт, предмет, мету, основні завдання, розкрито наукову новизну, методи, теоретичне та практичне значення дослідження, структуру роботи.

У **першому розділі «Науково-теоретичні засади вивчення сталого розвитку міста»** розкрито стратегічні напрями, механізми реалізації, соціальне партнерство та інноваційний потенціал як фактори сталого розвитку міста. Розділ включає в себе три підрозділи.

У *підрозділі 1.1 «Концептуальні засади сталого розвитку міста»* визначено, що сталий розвиток – це розвиток продуктивних сил країни або окремої її адміністративної одиниці, в. т. ч міста, спрямованих на

вдосконалення найважливіших життєвих потреб не лише нинішнього, а й майбутніх поколінь. Основними чинниками, які забезпечують сталий розвиток міста, є: екологічний чинник, економічний та соціальний, проте сталий розвиток міста можливий лише за умови правильно розробленої стратегії та механізмів її реалізації.

У підрозділі 1.2 «Інноваційний потенціал як фактор сталого розвитку міста» розкрито поняття інноваційного потенціалу, з'ясовано, що цей параметр може допомогти у виборі стратегії інноваційного розвитку відповідного регіону, а також у виробленні виважених управлінських рішень щодо її реалізації, саме чим і забезпечує сталий розвиток міста.

У підрозділі 1.3 «Соціокультурна складова сталого розвитку та інноваційного потенціалу міста» визначено, що соціокультурною складовою досліджень інноваційного потенціалу міста є: освіта, зокрема інклюзивна, науково-технічна сфера, економіка, політика (за демократичного режиму) та культура і культурні індустрії. Всі ці сектори мають прямий вплив на економічний, науково-технічний та соціокультурний розвиток регіону та міста зокрема.

У другому розділі «Інноваційний потенціал міста: основні аспекти зарубіжного та українського досвіду» розкрито питання соціокультурної складової дослідження інноваційного потенціалу міста, досліджено зарубіжний досвід управління інноваційним потенціалом та можливості його використання в Україні, а також місце креативного класу у забезпеченні сталого розвитку міста.

У підрозділі 2.1 «Сталий розвиток міста в контексті соціального партнерства місцевої влади, бізнесу та громади» з'ясовано, що функціонування сталого розвитку міста стає ефективним завдяки взаємодії трьох секторів: державного, приватнопідприємницького та громадського (цю взаємодію називають соціальним партнерством). При плідній співпраці вищезгаданих секторів управління сталим розвитком міста з боку державного

ґрунтується на розкритті його інноваційного потенціалу, носієм якого є два інші сектори.

У підрозділі 2.2 «Місце креативного класу як соціального носія інновацій у забезпеченні сталого розвитку міста» визначено, що особливе місце у формуванні інноваційного потенціалу та забезпеченні сталого розвитку міста посідає «креативний клас», концепцію якого розробив видатний соціолог сучасності Р. Флоріда (хоча деякі свої погляди науковець нещодавно спростував, аргументувавши це тим, що певні концепти його теорії не витримали практичної перевірки). На думку науковця, до нього належать соціальні носії, які виробляють економічні цінності в процесі своєї творчої діяльності. Отже, важливим виглядає адаптування цієї концепції до проблематики інноваційного потенціалу та управління ним в контексті сталого розвитку.

У підрозділі 2.3 «Зарубіжний й вітчизняний досвід використання інноваційного потенціалу та управління сталим розвитком міста» показано, що у сучасних умовах транснаціональної взаємодії та глобалізації лідерство на світових ринках мають країни, економічний розвиток яких базується на інноваційній діяльності. До таких країн нині можна віднести: Японію, Китай, США, Південну Корею, Ізраїль, Сінгапур, Нідерланди, Гонконг, Велику Британію тощо. Саме ці країни роблять великий акцент на розвитку і підтримці інноваційного потенціалу, оскільки попит на інновації наявний завжди, саме тому вони є пріоритетним напрямом державної та регіональної політики тих країн, які прагнуть підвищити свій статус та розширити свої можливості в умовах сучасного динамічного й конкурентного світу.

У третьому розділі «Інноваційний потенціал розвитку міста (на прикладі м. Миколаєва)» розміщені результати власних емпіричних досліджень присвячені аналізу уявлень городян та експертів про можливі складові потенціалу міста та діяльності міської громади у контексті перспектив розвитку м. Миколаєва.

У підрозділі 3.1 «Бачення городянами потенціалу та перспектив розвитку м. Миколаєва» встановлено, що більшість миколаївців вважає, що у процесах розвитку міста в першу чергу повинні брати участь органи місцевої влади та місцевого самоврядування, мешканці та підприємці. Було з'ясовано, що більшість миколаївців вважає: м. Миколаїв має потенціал та можливості для подальшого розвитку. Було виявлено, що майже половина миколаївців вважає, що місту необхідна співпраця з іноземними партнерами, та що нинішні органи місцевої влади скоріше не здатні ефективно використовувати ресурси Миколаєва для його розвитку.

У підрозділі 3.2 «Потенціал та перспективи розвитку м. Миколаєва у експертних оцінках» вказано, що всі експерти вважають, що органи місцевої влади та місцевого самоврядування є важливим соціальним суб'єктом у здійсненні розвитку міста. Визначено, що на думку експертів, Миколаїв володіє інноваційним потенціалом, і в першу чергу у місті необхідно розвивати такі напрями для його подальшого розвитку, як: транспорт та шляхова інфраструктура, сільське господарство, машинобудування, промисловість (харчову та переробну), суднобудування, судноремонт та інші втрачені за останні десятиліття галузі/підприємства традиційної промисловості, ІТ- сферу та виробництво. Досліджено погляди експертів щодо співпраці громади міста з іноземними партнерами в контексті забезпечення перспектив розвитку міста, таким чином, було з'ясовано, що всі експерти вважають за необхідна співпраця з закордонними інвесторами, оскільки вважають, що дана співпраця дуже необхідна нашому місту.

У **висновках** обґрунтовано теоретичні узагальнення й нові підходи до вирішення наукових проблем. У ході наукового дослідження теми було досягнуто наступних висновків:

1. Було досліджено сталий розвиток міста, стратегічні напрями та механізми реалізації. Визначено, що сталий розвиток – це розвиток продуктивних сил країни, спрямованих на вдосконалення найважливіших

життєвих потреб не лише нинішнього, а й майбутніх поколінь з одночасним збереженням навколишнього природного середовища у сприятливому стані. Реалізація концепції сталого розвитку міст залежить від стану економіки та довкілля країни, від ролі природно-ресурсного фактора у розвитку її продуктивних сил, від ціннісних пріоритетів: фінансового матеріального, технічного, а також просвітницького забезпечення переходу на засади сталого розвитку. Основними чинниками, які забезпечують сталий розвиток міста є: екологічний, економічний та соціальні і соціокультурні чинники, при тому, що сам сталий розвиток міста можливий лише за умови правильно розробленої стратегії та механізмів оперування ними.

2. Було досліджено інноваційний потенціал як фактор сталого розвитку міста, і з'ясовано, що інноваційний потенціал відображає спроможність міста до вдосконалення або оновлення, він характеризує той максимальний обсяг інноваційної продукції, який можливий при повному використанні наявних інноваційних у країні ресурсів. В свою чергу інноваційний потенціал складається з трьох сегментів: науки, освіти та інвестицій. Також було визначено соціокультурну складову дослідження інноваційного потенціалу міста і визначено, що до неї варто віднести п'ять основних складових: авторів інноваційних пропозицій, проект-менеджерів, стратегічних партнерів, місцеві органи влади та інвесторів, які при взаємодії один з одним здатні забезпечити інноваційний розвиток міста. Варто зазначити, що однією із найголовніших соціокультурних складових є освіта, оскільки завдяки ній людина здатна до швидких змін у світі, розвиває знання і вміння, внаслідок чого забезпечується конкурентоспроможність міста.

3. Було розглянуто сталий розвиток міста як результат соціального партнерства місцевої влади, бізнесу та громади, і з'ясовано, що саме ці сектори є стратегічними партнерами соціально-економічного розвитку міста. Соціальне партнерство варто розуміти, як інструмент стратегічного планування та комплексного розвитку територіальних утворень, якому

належить головна роль у прийнятті управлінських рішень. В нинішніх умовах великої популярності зазнають два відносно молоді напрямки: соціальне підприємництво та нетворкінг. Перше варто розуміти як підприємницьку діяльність, яка спрямована на інноваційні та позитивні зміни у суспільстві, останнє – як мистецтво створення і підтримки суспільно-корисних контактів. Також було встановлено місце креативного класу у забезпеченні сталого розвитку міста, і визначено, що креативний клас – це люди, які виробляють економічні цінності в процесі творчої діяльності. До нього відносяться працівники інтелектуальної праці та вільних професій та технічні спеціалісти, які займаються працею, основна функція якої – «створення значущих нових форм».

4. Було проаналізовано зарубіжний досвід управління інноваційним потенціалом та можливості його використання в Україні. Визначено, що у країнах з високим рівнем науково-технологічного розвитку, таких як США, чимало країн Південно-Східної Азії, країн ЄС пріоритетне значення надається розвитку та впровадженню інвестиційних проектів та програм. Ці країни створюють сприятливу атмосферу для інноваційної діяльності інфраструктури, підтримують фінансування та надають державні гарантії. Україна наразі не може похизуватися високим рівнем управління інноваційним потенціалом, проте уряд нашої країни вже трансформує весь спектр економічних можливостей і відносин держави відповідно до інноваційного розвитку, наразі вже функціонують дві стратегії: Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» та Оновлена стратегія сталого розвитку ЄС.

5. Аналізуючи бачення миколаївцями інноваційного потенціалу міста та перспектив його подальшого розвитку (під час масового анкетного опитування), було встановлено: більшість опитаних городян вважає, що у процесах розвитку міста мають брати участь органи місцевої влади та місцевого самоврядування, мешканці міста та підприємці Миколаєва. Більшість миколаївців вважає, що Миколаїв має потенціал та можливості для

подальшого розвитку. Більшість опитаних визнала, що у найближчій перспективі у Миколаєві необхідно насамперед розвивати суднобудування, судноремонт, транспорт, шляхову інфраструктуру, і майже половина миколаївців вважає, що місту необхідна співпраця з іноземними партнерами. Нарешті, було встановлено, що більшість респондентів вважають нинішні органи місцевої влади не здатними для ефективного використання ресурсів Миколаєва для його розвитку.

6. Було з'ясовано, що всі опитані експерти (ними виступили фахівці Миколаївського міськвиконкому) вважають органи місцевої влади та місцевого самоврядування важливим соціальним суб'єктом у здійсненні розвитку міста. На думку експертів, Миколаїв володіє інноваційним потенціалом, і у місті треба розвивати такі напрями, як: транспорт та шляхова інфраструктура, сільське господарство, машинобудування, промисловість, суднобудування та судноремонт. Експерти вважають Миколаїв конкурентоспроможним відносно інших міст в таких галузях, як: транспорт і шляхова інфраструктура, ІТ-сфера, виробництво, судноремонтна галузь та рекреаційна сфера. Також було встановлено, що всі експерти вважають за необхідне співпрацю з закордонними інвесторами, оскільки вважають, що дана співпраця дуже необхідна нашому місту. При порівнянні переваг та ризиків даної співпраці було виявлено, що явних переваг у такій співпраці, на думку експертів, значно більше, ніж ризиків.

АНОТАЦІЯ

Зігура Д. Ю. Інноваційний потенціал міста як запорука сталого міського розвитку. – На правах рукопису.

Дипломна робота на здобуття освітнього ступеню «магістр». Чорноморський національний університет імені Петра Могили. – Миколаїв, 2019.

Дослідження проблем сталого розвитку міст є важливим, оскільки сучасні реалії провідних країн та регіонів світу свідчать про пріоритетність зміцнення й ефективного використання їхнього інноваційного потенціалу.

Об'єктом дослідження є розвиток міста.

Предметом є інноваційний потенціал міста в контексті його сталого розвитку.

У процесі дослідження було з'ясовано, що формування стратегії сталого міського розвитку має ґрунтуватися на прикладних соціологічних дослідженнях і є важливим для сьогодення та майбутнього міської громади; а пришвидшити такий розвиток можна через виокремлення інноваційного потенціалу, в т. ч. його соціокультурних складових, та ефективного управління ним в рамках міжсекторного соціального партнерства місцевої влади, бізнесу та самої міської громади у особі відповідних організацій.

Ключові слова: інновація, інноваційний потенціал, сталий розвиток міста, соціальне партнерство, креативний клас.

ANNOTATION

Zigura D.U. Innovational potential of the city as guarantee of stale urban development. – Manuscript.

Diploma work for getting an educational degree " magister". Chornomorsky National University named after Petro Mogula.- Mykolayiv,2019.

The study of the problems of the stale city's development is important, as modern realities of leading countries and regions of the world testify the priority of gaining and effective usage of their innovational potential.

The object of study is the city's development.

The subject is an innovational potential of the city in the context of its stale development.

In the process concerning study, it is found out that the formation of the strategy of the city's stale development is based on the applied sociological researches and is important for everyday life and future of the urban community; but one can make such a development faster through separation of the innovation potential, taking into consideration its sociocultural components and its effective management within intersectional social partnership of the city's authorities, business and an urban community who are represented by appropriate organizations, as well.

Keywords: innovation, an innovational potential, a stale development of the city, a social partnership, a creative class.